

# حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران

## نالاھەنگری بیرى هاوخبەباتى نیوان نەتەوهکانى ئێران

مووسا باباخانى



ئێران یەكێك له وولاته فره نەتەوهییانەى رۆژه‌لاتی نافینە. له‌گه‌ڵ سەر‌ه‌ڵدانی بیرى ناسیونالیستی و نەتەوه‌خو‌ازی له نیو‌گه‌لانی ئێراندای داواکاری نەتەوه‌کان بۆ دیاری کردنی مافی چاره‌نووس، دەسه‌لاتدارانی تاران بی‌جگه له قه‌لاچۆکردنی ئەو نەتەوانه له رینگه‌ی نيزامی یه‌وه، وه‌ك سه‌ركوتی بی‌ به‌زه‌ییانەى شۆرشى نەتەوه‌ی عه‌ره‌ب به ریبه‌رى شیخ‌خه‌زعه‌ڵ له باشووری ئێران و شۆرشى نەتەوه‌یى سمکوی شکاک له کوردستان دەستیان کرد به ئاسمیله‌کردنی نەتەوه ناهارسه‌کان و ئەم سیاسه‌ته‌ی خۆیان بۆ تواندنه‌وه‌ی ئەو نەتەوانه خسته‌ خانه‌ی کرده‌وه‌وه که به داخه‌وه پاش ۸۰ سال له دامه‌زراندنی ده‌وله‌تى مودێرن له ئێران ئەم سیاسه‌ته شوفینیسیتی‌ه‌ی ده‌سه‌لاتدارانی ناوه‌ندی ئێران هه‌ر درێژه‌ی هه‌یه.

خۆپه‌وه‌شتی نەتەوه‌ی کورد و خه‌باتی دووردریژ که به درێژایی میژوو بۆ پاراستنی بوون و مانه‌وه‌ی خۆیان کردوویانه و ده‌یکه‌ن یه‌ک‌یه‌تی‌یه‌کی ئەوتوی له نیوان کورده‌کان دا پێک هێناوه که له ناو‌گه‌لانی ئێران که‌متر ده‌بیندری و هه‌ر له‌م رینگه‌یه‌دا قوربانی گه‌وره‌و بی‌ وینه‌ی داوه وه‌ك، ریبه‌رانی شه‌هید قازی محمد، دوکتور قاسملوی نهمر و دوکتور شه‌ره‌فکه‌ندی و به هزاران کادرو

پێشمه‌رگه‌و خه‌لكی مه‌ده‌نی نه‌ته‌وه‌ی كورد به‌ له‌ به‌رچا‌و گرتنی ره‌وشی نیونه‌ته‌وه‌ی و ناوچه‌یی و نیوخۆیی، هه‌ولێ داوه‌ داوا دیموکراتیکه‌کانی خۆی بپێنێته‌ گۆرپی و کوردستان بکا به‌ سه‌نگه‌ری دیموکراسی و خه‌بات له‌گه‌ڵ دۆژمانی مرۆقابه‌تیدا. پاش دامه‌زراندنی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران یه‌کێک له‌ کاره‌ هه‌ره‌ گرینگه‌کانی کۆماری کوردستان په‌یمانی براهه‌تی له‌گه‌ڵ نه‌ته‌وه‌ی ئازهری و کۆماری ئازهریباجان بوو و که‌ ئه‌م براهه‌تی‌ش تا رووخانی ئه‌و دوو کۆماره‌ درێژه‌ی کێشا.

هیندیك بپرو بۆ چوونی دوکتور قاسملوو ریبه‌رانی دیکه‌ی حیزبی دیموکرات سه‌باره‌ت به‌ یه‌کیه‌تی نه‌ته‌وه‌کانی ئێران به‌ ده‌سته‌وه‌ گرتنی ریبه‌ری حیزبی دیموکرات له‌ لایه‌ن دوکتور قاسملوو و هه‌روه‌ها هه‌ول و تیکۆشانی ئه‌و ریبه‌ره‌ بۆ یه‌کیه‌تی نیوان نه‌ته‌وه‌کانی ئێران وه‌رچه‌رخانیکی گه‌وره‌یه‌ له‌ میژووی حیزبی دیموکرات و نه‌ته‌وه‌کانی دیکه‌ی ئێران.

"له‌ کۆنفرانسی سیدا دۆستو دۆژمه‌کان له‌ مه‌یدانی ژووو ده‌روه‌ه‌ دیاری کران و خه‌باتی یه‌کگرتووی نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌گه‌ڵ هێژه‌ پێشکه‌وتوو‌ه‌کانی ئێران بوو به‌ هۆیه‌کی گرینگی سه‌رکه‌وتنی له‌ خه‌بات دا." ئه‌م بپاره‌ی کۆنفرانسی سی ئه‌وه‌مان بۆ ده‌رده‌خا که‌ حیزبی دیموکرات ئه‌و کاتیش (٧ سال) پێش شۆرشێ نه‌ته‌وه‌کانی ئێران) بپری دانانی ئالترناتیفیکی دیموکراتی بۆ حکومه‌تی پاش ده‌سه‌لاتی شا کردبووه‌ (١).

هه‌روه‌ک نه‌ریتی حیزبه‌ پێشکه‌وتن خوازه‌کان کۆنفرانسی سی حیزب چه‌ندین په‌یامی بۆ ئۆرگان و ریکخواوه‌ لایه‌نه‌ پێشکه‌وتوو‌ه‌کان بلأو کردوونه‌ته‌وه‌ و دواتر بۆ دامه‌زراندنی پێوه‌ندی سیاسی و ئوسوولی له‌گه‌ڵ حیزب و ریکخواه‌ پێشکه‌وتوو‌ه‌کانی ئێران و کوردستان و ناوچه‌که‌ هه‌نگاوی نابووو ئه‌و پێوه‌ندی‌ه‌شی ریک و پیک تر کردبوو که‌ له‌ سه‌ره‌تای ساڵی ١٩٧٠ له‌ نیوان حکومه‌تی عیراق و حیزبی دیموکرات له‌ سه‌ر بنه‌مای دژایه‌تی ریژی می‌شا پیک هاتبوو.

دوای شۆرشێ گه‌لانی ئێران و به‌ لاری دا بردنی ئه‌و شۆرشه‌ و هاتنه‌ سه‌ر کاری هیندیك مه‌لای کۆنه‌په‌ره‌ست به‌ بپرو بۆچوونی سه‌ده‌کانی ناخین، ئه‌وانیش به‌ شیوه‌یه‌کی زۆر نامروقانه‌ وه‌لامی ویست و داخوازیه‌ دیموکراتیکه‌کانی نه‌ته‌وه‌کانی ئێرانیا‌ن دایه‌وه‌.

له‌ ناوچه‌کانی کوردستان، به‌لووچستان، تورکه‌مه‌ن سه‌حرا، خوزستان .

خه‌لک بۆ وه‌ده‌ست هینانی مافی دیاری کردنی چاره‌نووس، ده‌ستیان کرد به‌ خه‌بات و تیکۆشان به‌ دژی ده‌سه‌لاتی ئاخوندی، و ریژی می‌تازه‌ به‌ ده‌سه‌لات گه‌یشتوو بۆ سه‌رکوتی نه‌ته‌وه‌کانی ئێران له‌ هه‌یچ چه‌شنه‌ جینایه‌تیک دریعێ نه‌کرد. به‌ داخوه‌ هه‌مووی ئه‌و شۆرشانه‌ بیجگه‌ له‌ شۆرشێ نه‌ته‌وه‌ی کورد سه‌رکوت کران و ئه‌وه‌ش زیاتر ئه‌گه‌ر یته‌وه‌ بۆ سه‌ر لاوازی بپری نه‌ته‌وه‌یی و نه‌بوونی خه‌باتی نه‌ته‌وايه‌تی له‌ نیو ئه‌و





ته نانهت دوكتور قاسملو له سهر ميڙي  
وتويڙ له گهڻ تيروريسته نيدراره واهڪاني  
ڪوماري ئيسلامي پي له سهر ڪيشه  
نه ته وهڪاني نافارس ده گريٽ و ئيشاره  
به وه دهڪات كه نه وه ڪيشه يه ڪي گه وره يه  
بؤ داهاتوي ئيران.

دواي شه هيد بووني دوكتور قاسملو، نه م  
نه رڪه گرانه ده كه ويته سهرشاني ري به ري  
گه وره مان دوكتور سادقي شهره فڪه ندي

که هه ولى يه ڪجار زوريان دا بؤ يه ڪيه تبي نيوان هيڙهڪاني موخاليفي ريڙيم هه ر بؤيه ريڙيم ترسي زوري لي نيشت بوو له ڪؤبونونه يه ڪي له نيوان  
دوكتور شهره فڪه ندي و هيڻديڪه سايه تبي و ريڪراوي ئيراني سڪرتيري گشتي حيزبي ديموڪرات تيرور ده ڪري و ناهيڻدي نه م يه ڪگرته سهر  
بگري.

يه ڪيڪ له دروشمه نه سلي و سهره ڪيه ڪاني حيزبي ديموڪرات ديموڪراسي و دابهش ڪردني دهسه لاتي سياسي له ئيران بووه. هه ر بؤيه به له  
دهست داني نه و دو ري به ره بليمه ته نه تهنيا حيزبي ديموڪرات له م فڪره پاشگهز نه بووه و به لڪوو به شيوه يه ڪي به ريلوٽر دهستي دايه  
خه باتي هه مه لايه نه بؤ يه ڪگرته له گهڻ نه ته وهڪاني ديڪه ئيران. هه ر بؤيه له راپورتي ڪوميته ناوهندي بؤ ڪونگره ي ۱۳ي حيزب ئامازه يه ڪي  
تاييهت به ئوپوزيسيوني ئيران ڪراوه و ريگاي دروست و ئوسوولي بؤ هيڙو ريڪراوه ڪاني دڙبه ريڙيم و يه ڪگرته ئوان له م هه ل و مه رجه ناسڪه  
ڪردووه.

پاش ته و او بووني سهره ڪه وتوانه ي ڪونگره ي ۱۳ي حيزب و سه فهره ي سڪرتيري گشتي حيزب بؤ ده ره وه ي ولاٽ و ديدار و چاوپيڪه وتني به ڪه لڪ  
له گهڻ حيزب و ريڪراوي نه ته وهڪاني ئيران بؤ يه ڪه مين جار له ميڙوي گه لاني ئيران "ڪونگره ي نه ته وهڪاني ئيراني فيدرال" دامه زرا. ڪه نه م  
هه نگاهه مه زنه ده تواني به يه ڪيڪ له دهسڪه و ته هه ره گه وره ڪاني حيزبي ديموڪرات له دواي شه هيد بووني دوكتور قاسملو له خه باتي  
ديپلوماسي به قه له م بدرئ. ڪونگره ي نه ته وهڪاني ئيراني فيدرال ڪه له هه مو نه ته وهڪاني ئيران پيڪ هاتووه ده تواني بي به ئالترناتيقي  
پوزتيف بؤ حڪومه تي داهاتوي ئيران ڪه له و حڪومه ته دا مافي هه مو نه ته وهڪاني ئيران له بهر چا و بگيردي .

له بهر ئه وهی که پیکهاتهی ئه م کۆنگره به سازمان و ریخراو گه لیکن که به بی به شداری ئه وان له حکومتی داهاتوو، ولاتی ئیران قهت رووی ئاسایش به چاو نابینی ویه کیک له کیشه گه وره کانی ئیستا و داهاتوو کۆمه لگای ئیران کیشه ی نه ته وه کانی ئیرانه که ده بی چاره سهر بکری.

### کۆنگره ی نه ته وه کانی ئیرانی فیدرال

له ریکه وتی ۲ ره شه مه ی سالی ۱۳۸۳ هه تاوی (۲۰ فوریه ی ۲۰۰۵ زائینی) ۷ حیزبو ریخراوی سهر به نه ته وه جورا و جوره کانی ئیران له ههنگاو یکی میژوویی دا به دانانی پلاتفورمیکی هاوبه ش له ژیر ناوی "کۆنگره ی نه ته وه کانی ئیرانی فیدرال" به ده رکردنی به یاننامه یه کی هاوبه ش به سهرنجدان به راستی یه سیاسی و کۆمه لایه تیه کانی ئیران و پیداو یستی و ویسته گشته یه کان و ههروه ها ره وایی دان به ئالترناتیفی ریژی می ئیسلامی ئیران و دیاری کردنی جوړی حکومتی داهاتوو ئیران، ده ست پیکردنی چالاکیه هاوبه شه کان، ئه و کۆنگره یه یان راگه یاند. له و به یاننامه یه دا به ئاماژه کردن به خال گه لیگی وردو گرینگ وه ک تیپه ربوون له کۆماری ئیسلامی و پیک هینانی سیستمیکی فیدرالی له سهر بنه مای جوغرافیایی - نه ته وه یی، جیا کردنه وه ی دین له ده ولت، دامه زراندنی سیستمیکی سیکۆلار، خه بات دژی هه ر چه شنه جیاوازیه ک به تاییه ت دژی ژنان، ئازادی بیروپا ده ربیرین... هتد نیشانیان دا که له گه ل راستیه کانی دنیا ی ئه مرۆ ناوچه و ویستی گشته کۆمه لانی خه لک له ناو ئیران یه ک ده گریته وه و به هه ول و تیکۆشانی حیزبو سازمانگه لی پیکهینیه ری ئه م کۆنگره یه بوته خاوه ن وزه و توانایه کی له بران نه هاتووو بۆ فۆرم دان به گۆرانکاریه سیاسی و کۆمه لایه تیه کان ده توانی رۆلێکی گرینگ بۆ راکیشانی بیروپای گشته ی جیهان له پرۆسه ی دیموکراتیزاسیونی رۆژه لاتی ناخین دا ببینی.

ههروه ک دوکتور قاسملو ده لی: "له بهر خاتری یه کخستنی خه باتی گه له کانی ئیرانه که ئیمه داوای ناسینی مافو دانانی چاره نووس له ئیران دا ده که یین. ئه وه ته نیا ریگای راکیشانی دلنیایی نه ته وه کانی ژۆرلیکراوی ئیرانه و ته نیا هۆی پیک هینانی یه کیه تیی داخوازانه و پپوهندی به هیزی ئه وانه له ئیرانیکی ئازادو دیموکراتیک دا.

### سه رچاوه:

۱- کوردستانی ئیران لیكۆلینه وه یه کی سیاسی میژوویی، یاسین سه رده شتی

۲- تافگه ی حه قیه ت: گه لانی ئیران، شه هید دوکتور قاسملو

